

Кабінет історії

Геннадій Стрельський

ДІЯЧІ УКРАЇНИ ДОБИ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ (1917-1920 рр.)

Біографічний словник (К – П)*

КРАВС АНТІН (1871—1945 або 1946)

Український і австрійський військовий діяч, генерал-чотар Української Галицької Армії (УГА). Німець за походженням. Народився 23 листопада 1871 р. у Бергометі на Буковині (за ін. даними — у Чернівцях).

Про особу і життя А. Кравса відомо дуже небагато. Закінчив кадетську школу у Відні (1891 р.), служив офіцером в австрійській армії, був активним учасником боїв на фронтах першої світової війни, командував 55 Бережанським полком. З листопада 1918 р. А. Кравс на службі у військах Західно-Української Народної Республіки (командир Самбірської бригади і військової групи "Хирів"). З середини березня 1919 р. — командир Третього Корпусу УГА.

Найпомітніші події, що вписали ім'я А. Кравса в аннали історії України, відбулися 30 серпня 1919 р., коли ударна Центральна група українських військ під його загальним командуванням звільнила від Червоної Армії Київ. Але коли українські війська, замість організації оборони міста, вишикувались на Хрещатику для урочистого параду, через Ланцюговий міст у Київ безперешкодно увійшли частини денікінської армії. Спроби А. Кравса порозумітися з її командуванням щодо "демаркаційної лінії" успіху не мали, одержали різку й однозначну відповідь генерала Бредова: "Киев, мать городов русских, никогда не был украинским и не будет!" Більше того, А. Кравс з іншими членами української військової делегації були за наказом Бредова заарештовані до наступного ранку. Зрештою, українські частини уступили Київ денікінцям. "Так славно почався і так безславно закінчився похід об'єднаної Української Армії на Київ", — скрушно писав пізніше прем'єр уряду УНР І. Мазепа. Ана-

лізуючи ці події, він і ряд інших діячів Директорії звинувачували Кравса та ін. вояків-галичан у зраді, оскільки не був виконаний наказ Головного отамана С. Петлюри висадити міст через Дніпро. Кравс же у своїх спогадах пояснює, що одержав цей наказ уже тоді, коли денікінці були в Києві...

У заслугах чи провинах А. Кравса та інших українських військовиків у цих подіях ще належить об'єктивно розібратись історикам. Адже, як писав у 1920 р. В. Винниченко, "справа не в мості. Коли б його й було зірвано, то денікінці все одно були би в Києві й вибили б з його петлюрівців..."

У лютому 1920 р. А. Кравс очолив Третю бригаду Червоної УГА, але невдовзі був усунутий з цієї посади більшовиками. З квітня 1920 р. А. Кравс у складі Херсонської дивізії Армії УНР командував бригадою, сформованою із залишків розгромлених Червоною Армією частин УГА. У вересні того ж року з рештками бригади з боями прорвався до Чехо-Словаччини, де був інтернований у таборі м. Ліберці. У 1924 р. виїхав до Австрії.

Написав і видав маловідому сьогодні книгу спогадів "За українську справу" (Львів, 1937). У ній оповідається про створення і бойовий шлях очолюваного ним III Українського Галицького корпусу в 1919—1920 рр.

Помер 13 листопада 1945 р. у Відні (за іншими даними, зокрема, за спогадами генерала О.І. Удовиченка, А. Кравс помер 1946 року у Карлсбурзі під Віднем).

КУШНІР МАКАР ОЛЕКСАНДРОВИЧ (1890—1951)

Громадсько-політичний діяч України, дипломат, журналіст. Народився 10 серпня 1890 р. у Черкасах в сім'ї священика. Закінчив гімназію у Черкасах та історично-філологічний факультет Петербурзького університету, під час

*Продовження. Початок див. в №5—6, 9 за 1998 р.

навчання у якому брав активну участь в українському русі: був секретарем Головної ради українських студентських громад Петербургу, співробітничав у газеті "Український студент" (1913—1914 рр.) та інших періодичних виданнях.

З 1917 р. М.О. Кушнір — активний член Української партії соціалістів-федералістів, від якої був обраний до складу Центральної Ради і її комітету — Малої ради. Делегат З'їзду народів у Києві (вересень 1917 р.), де виступив з доповіддю "Про принципи і проект розподілу Росії на країни (штати)". Співробітник київських газет "Нова Рада" (1917—1919 рр.) і "Трибуна" (1918—1919 рр.). У 1919—1920 рр. М.О. Кушнір входив до складу делегації УНР на Паризькій мирній конференції. З квітня 1920 р. — в еміграції у Парижі, Відні, потім — у Женеві, де керував роботою Українського Пресового бюро. Цей орган видавав інформаційно-політичні бюлетені (французькою і англійською мовами), що інформували світову громадськість про сутність польського і більшовицького окупаційних режимів в Україні та мету і завдання національно-визвольної боротьби українського народу. М.О. Кушнір був одним із засновників Організації Українських Націоналістів (кінець січня — початок лютого 1929 р.), членом її Проводу (1929—1938 рр.), головним суддею організації. Автор багатьох публіцистичних статей у зарубіжній пресі. Один із журналістських псевдонімів М. Кушніра — Богуш (ім'я українського козака, організатора оборони Запорозької Січі 1709 р.). У 1937 р. М.О. Кушнір втратив зір і змушений був відійти від активної політичної діяльності. Помер 16 вересня 1951 р. у Бельгії.

КУЩ ВІКТОР МАКСИМОВИЧ (1878—1942)

Український військовий діяч, журналіст, генерал — хорунжий Армії УНР. Народився 10 вересня 1878 року у м. Симферополі. Закінчив Одеську піхотну військову школу, Академію Генштабу в Петербурзі. Учасник першої світової війни, полковник російської армії.

З 1917 року — в українських збройних силах, командир низки частин, активний учасник боїв з червоними і денікінськими військами (1918—1919 рр.). З вересня 1920 року Кущ В.М. — начальник оперативного відділу Генштабу Армії УНР. У 1921—1924 рр. перебував у таборах інтернованих частин (у Тарнові й Каліші). Співорганізатор Українського Воєноісторичного товариства в Польщі, головний редактор його журналу "Табір" (1923—1939 рр.). Автор багатьох статей з військової історії. Помер 21 листопада 1942 року у Варшаві.

ЛЕВИТСЬКИЙ МИКОЛА ГРИГОРОВИЧ (1880—1935?)

Громадсько-політичний діяч України, дипломат, правник. У квітні 1917 р. був обраний до складу Центральної Ради від Української соціал-демократичної робітничої партії. У січні-лютому 1918 р. М. Левитський брав участь у Берестейських переговорах про мир з представниками країн Четверного союзу. Разом з іншими делегатами УНР О. Севрюком і М. Любинським підписав мирний договір (9 лютого 1918 р.). У квітні 1918 р. очолював дипломатичне представництво Української Центральної Ради в Туреччині. У час правління гетьмана П. Скоропадського очолював департамент зовнішніх відносин у Міністерстві закордонних справ, був членом делегації Української Держави на переговорах з представниками радянської Росії у Києві. В період Директорії М. Левитський працював у складі дипломатичної місії УНР в Парижі, був учасником Паризької мирної конференції 1919—1920 рр. У 1923 р. з дозволу радянського керівництва повернувся в Україну, працював у Харкові економістом. В 1929 році був заарештований, а в 1931 р. засуджений і засланий до таборів Красноярського краю, де й помер.

ЛЕВИЦЬКИЙ ДМИТРО (1877—1942)

Український громадсько-політичний діяч, дипломат.

Народився у Добрачині Сокальського повіту в Галичині. Закінчив юридичний факультет Віденського університету, адвокат. Брав участь у боях Першої світової війни як офіцер австрійської армії. В 1915 р. потрапив у російський полон і був депортований у Ташкент. В 1917 р. організував і очолив Галицько-Буковинський Комітет допомоги жертвам війни. В період правління гетьмана П. Скоропадського Д. Левицький був членом (секретарем) Українського Національного Союзу, що готував повстання проти гетьманщини (1918 р.).

1 грудня 1918 р. Д. Левицький (разом з Л. Цегельським) підписав у Фастові попередню угоду з представниками Директорії про об'єднання УНР і ЗУНР в єдину державу. З 10 січня 1919 р. по 1921 р. Дмитро Левицький — посол УНР в Данії. В 1921—1922 рр. він очолював українську патріотичну організацію "Молода Галичина" у Відні. Після повернення в Галичину редагував газету "Діло" (1923—1925 рр.). Д. Левицький був одним із фундаторів і першим головою (1925—1935 рр.) Українського Національно-Демократичного Об'єднання (УНДО) — найбільшої на той час української політичної партії в Галичині й Польщі. Програма УНДО базувалась на ідеях державності

і соборності України. На міжнародній арені ця організація, очолювана Д. Левицьким, вела боротьбу проти легалізації іноземного панування в українських землях. Після виборів 1928 р. в Польщі Д. Левицький одержав (від УНДО) мандат депутата польського сейму і сенату, де протягом 1928—1935 рр. активно захищав права і інтереси українців в Польщі (з осені 1930 р. до липня 1931 р. перебував за цю діяльність у польській в'язниці). З 1936 по 1939 рік Д. Левицький очолював редколегію газети "Діло" і був заступником нового голови УНДО В. Мудрого.

У вересні 1939 р. Д. Левицький був заарештований агентами СРСР. Помер 31 жовтня 1942 р. на засланні у Бухарі (Узбекистан).

ЛЕВИЦЬКИЙ МОДЕСТ ПИЛИПОВИЧ (1866—1932)

Український суспільний діяч, лікар, письменник, публіцист, дипломат. Народився 25 серпня 1866 р. у с. Вихилівці на Поділлі у шляхетській сім'ї.

Після закінчення гімназії (1884 р.) вчився на історико-філологічному, а потім (з 1888 р.) — медичному факультеті Київського університету св. Володимира, який закінчив 1893 р. Працював лікарем на Волині й Поділлі, потім — у Боярці під Києвом, активно співробітничав з такими відомими діячами української культури, як Б. Грінченко, С. Єфремов, М. Лисенко та ін.

Досконало володіючи французькою, польською, російською, їдиш, латинською і грецькою мовами, М. Левицький перекладав українською твори світової літератури (Е. Шатобріана, Г. Сенкевича, Б. Пруса, А. Сінклера, Т. Еже, Ш. Аша та ін.) У революційному 1905 р. він разом з С. Єфремовим, Ф. Матушевським та ін. став одним із фундаторів і лідерів Української радикальної (згодом Радикально-демократичної) партії.

Продовжуючи лікарську практику у передмісті Києва (на Лук'янівці), потім на Волині і в Білій Церкві (1905—1917 рр.), Модест Пилипович одночасно розгорнув зваву діяльність в українських громадсько-культурних організаціях, часто друкувався в пресі, зокрема в "Киевской старине", де дебютував ще 1901 р., в "Літературно-науковому віснику", "Раді", тощо. У 1907 р. вийшла перша збірка його оповідань. В 1918 р. М. Левицький займав посади головного санітарного лікаря залізниць України і директора культурно-освітнього відділу Міністерства шляхів. В 1919 р. уряд Директорії призначив Модеста Пилиповича радником дипломатичної місії УНР в Греції. Згодом М.П. Левицький очолив місію, зробивши чимало для популяризації України, її на-

уки, культури, суспільного життя у цій країні.

На початку 20-х років він переїхав до Відня, а потім до Польщі, де був міністром здоров'я екзильного уряду УНР (у Тарнові), завідував санаторієм для хворих українських вояків (у Закопаному). Після закриття санаторію у 1922 р. переїхав до Чехо-Словаччини, працював лікарем і викладачем Української господарської Академії (в Подебрадах), продовжував писати і видавати публіцистичні і літературні твори, популярні книжки з медицини. Цією ж справою він займався і у Луцьку, куди переїхав до свого сина 1927 р. і де знайшов свій вічний спочинок 16 червня 1932 р.

М.П. Левицький залишив сотні майже невідомих сьогодні публіцистичних, медично-популярних, мовознавчих і (особливо багато) літературних творів-оповідань, новел, фейлетонів й гуморесок, часто виступаючи під псевдонімами — М. Виборний, М. Пилипович, Макогоненко.

Характеризуючи Левицького-письменника, С. Єфремов влучно називав його "оборонцем сіроми". Головним героєм його літературних творів, як відзначали рецензенти, напр. О. Пчілка, є "маленька людина" з її малими радощами і великими стражданнями, злиднями, болями і проблемами виживання в антигуманному суспільстві соціального й національного поневолення.

У творах "Тяжка дорога", "Ніобея", "Перша льгота", "По закону", "Пенсія", "Законник", "Союзник", "Союзниця", "Тяжкий хрест" та ін. письменник зображує важкі долі й переживання простих людей, їхню затурканість і безпорадність перед чиновницькою сваволею, місцевою і верховною владою, перед російським судом, законами, що не захищають їх інтересів, допускаючи дискримінацію й через національну приналежність.

У творчому доробку М. Левицького є й історичні повісті про гайдамаків ("При битій дорозі", "За Коліївщини" тощо), спогади і нариси про визвольні змагання 1917—1920 рр. ("Людина — звір", "Чужинець про С. Петлюру" та ін.). Його перу належать також дотепні гуморески, в яких висміюються всілякі "україножери", ненависники всього українського.

Про всі ці твори М. Левицького не відають у переважній більшості сучасні шанувальники української літератури та історії. Сподіваємося, вони привернуть увагу видавництва незалежної України.

ЛИЗОГУБ ФЕДІР АНДРІЙОВИЧ (1851—1928)

Український громадський і державний діяч. Народився 6 жовтня 1851 р. у Седневі на Чернігівщині. Походив з давнього козацько-

старшинського роду. Його батько — Андрій Іванович Лизогуб — був поміщиком ліберально-демократичних поглядів, обдарованим художником і піаністом, знавцем і шанувальником української української пісні й літератури, одним із щирих друзів Т.Г. Шевченка і палким шанувальником його музи. Великий Кобзар гостював у маєтку Лизогубів у Седневі, зокрема навесні 1846 і восени 1847 рр. Пов'язаний з господарями спільними мистецькими зацікавленнями, він завжди почував себе тут тепло й затишно.

Про життєвий шлях Федора Лизогуба сьогодні відомо небагато. Будучи гласним Чернігівського губернського земського зібрання (1888—1901 рр.), а потім головою Полтавської губернської земської управи (1901—1915 рр.), він завзято боронив інтереси української культури. Зокрема, він виступив одним з ініціаторів спорудження для полтавського земства нового будинку в українському архітектурному стилі, пам'ятника І. Котляревському, фінансував видання творів цього видатного письменника, відкрив Полтавський музей, матеріально підтримував школу українського художнього промислу у Миргороді тощо.

У травні-листопаді 1918 р. Ф.А. Лизогуб очолював Міністерство внутрішніх справ і Раду міністрів гетьманської Української держави. На цих високих посадах він проводив помірковано-консервативну політику, чимало зробив для розвитку української національної культури (зокрема, значна заслуга Ф. Лизогуба була у відкритті університетів у Києві, Кам'янці-Подільському та Полтаві, Української Академії наук, Національної бібліотеки і Галереї Мистецтв, Українського драматичного театру, українських гімназій тощо). Ф. Лизогуб стояв на заваді проектів "федерації" з Росією, які підтримувала більшість міністрів його кабінету, шукав порозуміння з очолюваним В.К. Винниченком Українським Національним Союзом, що перебував в опозиції до гетьманської влади. Зрештою у жовтні 1918 р. Ф. Лизогуб сформував новий Кабінет міністрів, до якого ввійшли п'ять представників Українського Національного Союзу (А. В'язлов, О. Лотоцький, П. Стебницький, М. Славінський, В. Леонтович). Але цей Кабінет працював недовго. Вже через два тижні була створена нова Рада міністрів на чолі з монархістом С. Гербелем, незабаром зметена разом з П. Скоропадським. Ф.А. Лизогуб емігрував до Югославії, де й помер.

ЛИПІНСЬКИЙ ВЯЧЕСЛАВ (ВАЦЛАВ) КАЗИМИРОВИЧ (1882—1931)

Визначний український вчений-політолог, історик, соціолог, публіцист, громадсько-політичний діяч, дипломат. Походив із старовин-

ного польського шляхетського роду, який переселився в Україну у XVIII ст.

В. Липинський народився 5 квітня 1882 р. в с. Затурцях Володимирського повіту на Волині в сім'ї поміщика. Закінчив І Київську гімназію, філософський і історичний факультети Ягеллонського університету у Кракові (1903—1906 рр.), а потім ще два роки вчився на суспільно-політичному факультеті Вищої школи політичних наук у Женеві (1906—1908 рр.).

Повернувшись в Україну (1908 р.), написав і видав ряд змістовних праць з історії, заснував у Києві польськомовний журнал (1909 р.). У березні 1914 р. став дійсним членом Наукового Товариства ім. Т. Шевченка. У липні того ж року мобілізований до російської армії. В 1917 р. В. К. Липинський очолив кавалерійську частину, яка присягнула на вірність Україні і пропонував Центральній Раді свої послуги в справі українізації військ, але не отримав згоди. У червні 1917 р. він — один із організаторів і лідерів Української Хліборобсько-Демократичної партії, написав і видав в Лубнах її програму. У червні 1918 р. гетьманський уряд призначив В. К. Липинського послом Української Держави в Австро-Угорщині. З його ім'ям пов'язаний обмін ратифікаційними грамотами Берест-Литовської мирної угоди між Україною та країнами Четверного союзу. Після падіння Гетьманату В. К. Липинський продовжував керувати посольством Директорії УНР у Відні, а потім залишився в цій країні як політичний емігрант. Активно займався науковими дослідженнями, викладав в Українському соціологічному інституті. Саме тут, у Відні, в 1920 р. була видана монографія В. Липинського "Україна на переломі. 1657—1659", яка започаткувала принципово новий, державницький напрямок в українській історіографії. Влітку того ж року В. К. Липинський заснував і очолив Український Союз Хліборобів-Державників, написав його програмні документи. Метою цієї політичної організації була боротьба за відновлення незалежної української держави у формі трудової монархії, традиційного гетьманату із спадковою владою.

В 1920—1925 рр. В.К. Липинський редагував неперіодичний збірник "Хліборобська Україна". На сторінках збірника і в інших творах, особливо у політико-філософському трактаті "Листи до братів-хліборобів" (Відень, 1925), він розвивав ідеї українського монархізму, гостро критикував народницький світогляд соціалістичних лідерів Центральної Ради і Директорії УНР, покладаючи на них відповідальність за поразку національно-визвольних змагань 1917—1920 рр.

Помер В.К. Липинський 14 червня 1931 р. у санаторії Вінервальд поблизу Відня. Похований у Затурцях.

**ЛІВИЦЬКИЙ
АНДРІЙ МИКОЛАЙОВИЧ
(1879—1954)**

Громадсько-політичний і державний діяч України. Народився 9 квітня 1879 р. у Липляві Золотоніського повіту на Полтавщині, походив з давнього козацького роду. Після закінчення юридичного факультету Київського університету працював як адвокат і мировий суддя у Лубнах, Каневі, Золотоноші. Активний член Революційної Української партії (1901—1904 рр.) і УСДРП (1905—1920 рр.). В 1917 р. А.М. Лівіцький — член ЦК Української Селянської спілки і Центральної Ради, губернський комісар Полтавщини. Згодом був членом Українського Національного Союзу і одним з організаторів та керівників Трудового Конгресу, міністром юстиції і заступником голови уряду Директорії (кабінет Б. Мартоса). З серпня 1919 р. він очолював Міністерство закордонних справ УНР (в уряді І. Мазепи). Водночас з жовтня 1919 р. А.М. Лівіцький на чолі дипломатичної місії УНР перебував у Польщі, де виробляв умови українсько-польського договору. 22 квітня 1920 р. він підписав союзний договір УНР з Польщею — Варшавську мирну угоду. Згодом залишився у Польщі як політичний емігрант. З кінця 1920 р. А.М. Лівіцький — голова екзильного уряду УНР, заступник голови Директорії. А після трагічної загибелі С.В. Петлюри (травень 1926 р.) і до кінця власного життя А.М. Лівіцький очолював Державний Центр УНР в екзилі. В час окупації Польщі фашистською Німеччиною А. Лівіцький був заарештований і ув'язнений нацистами. Після закінчення війни (травень 1945 р.) він сформував новий склад екзильного уряду УНР, зробив чимало для активізації його дипломатичної діяльності. З метою консолідації політичних сил в еміграції за ініціативою А.М. Лівіцького та у співпраці з І.П. Мазепою в 1948 р. було створено Українську Національну Раду в екзилі. А.М. Лівіцький помер в Карлсруе 17 січня 1954 р., похований у Мюнхені (згодом був перепохований у Давн-Бруку, США).

**ЛОЗИНСЬКИЙ
МИХАЙЛО МИХАЙЛОВИЧ
(1880—1937)**

Український громадсько-політичний діяч, публіцист, літературознавець, історик, дипломат, юрист, перекладач. (Літературний псевдонім — М. Закордонний, М. Михайленко, Радикал та ін.).

Народився 30 червня 1880 р. в с. Бабині (тепер с. Бабин-Зарічний Калуського р-ну Івано-Франківської обл.). Після закінчення Віденського університету (1912 р.) працював юристом, співробітничав в українських періодичних виданнях "Громадський голос", "Діло",

"Рада" та ін. У 1914—1917 рр. брав участь у діяльності Союзу Визволення України у Львові. Член Української Національно-демократичної партії. З листопада 1918 р. входив до складу Української Національної Ради Західно-Української Народної Республіки. З лютого 1919 р. М. Лозинський — керуючий справами Державного секретаріату закордонних справ ЗУНР, товариш (заступник) секретаря (міністра). У березні 1919 р. очолював делегацію Західної Обл. УНР на українсько-польських мирних переговорах. З квітня того ж року входив до складу української делегації на Паризькій мирній конференції (1919—1920). В 1921—1927 рр. М. Лозинський — професор міжнародного права Українського Вільного університету у Празі. Згодом з дозволу радянського уряду повернувся до УРСР. Завідував кафедрою права в Інституті народного господарства в Харкові (1928—1930). У 1930 р. заарештований і засланий до Зауралля, де був розстріляний у жовтні 1937 р. Реабілітований посмертно. М.М. Лозинський — автор багатьох науково-історичних, публіцистичних і мемуарних творів. Серед них: "Духовенство і національна культура" (1912), "Галичина в житті України" (1916), "Галичина в рр. 1918—1920. Розвідки і матеріали" (1922), "Уваги про українську державність" (1927), "У десятиріччя галицької революції: факти і спроба оцінки" (1928). Його перу належать також ряд підручників з міжнародного права: "Міжнародне право" (1922), "Охорона національних меншостей в міжнародному праві" (1923) тощо. Немало його досліджень, присвячених життю і творчості видатних постатей українського духовного відродження: Т. Шевченка, І. Франка, М. Драгоманова, М. Павлика та ін. Переклав ряд оповідань М. Горького, М. Гаршина, арабські казки "Тисяча й одна ніч".

Цінним джерелом вивчення історії української дипломатії 1918—1919 рр. є також спогади М.М. Лозинського "Галичина на Міровій конференції в Парижі" (Кам'янець, 1919).

**ЛОСЬКИЙ
КОСТЬ ВОЛОДИМИРОВИЧ
(1874—1933)**

Український громадсько-політичний діяч, письменник, публіцист, правник, дипломат. Народився 28 січня 1874 р. в Петербурзі. Закінчив історичний та юридичний факультети у Варшаві та Петербурзі. Служив в рядових установах на Холмщині. Організував там "Прогресу" (1905), видавав газету "Буг", твори української художньої літератури.

У 1917 р. за призначенням Центральної Ради він працював комісаром Холмщини, продовжуючи розпочату ним раніше важливу справу українського національного відродження

цього краю — батьківщини М.С. Грушевського. Пізніше К.В. Лоський був директором департаменту внутрішніх справ при Генеральному Секретаріаті Центральної ради, співробітником Міністерства закордонних справ і послом гетьманської Української Держави у Фінляндії. З 17 січня 1919 р. за призначенням Директорії він працював послом Української Народної Республіки у Скандинавських країнах (Фінляндії, Швеції і Норвегії).

З 1920 р. К.В. Лоський — в еміграції у Чехословаччині, де займався переважно науковою і викладацькою діяльністю: був професором римського права, деканом факультету і проректором Українського Вільного університету у Празі. Помер 14 жовтня 1933 р. у Празі.

К.В. Лоський — автор багатьох наукових праць: "Украинский вопрос: Россия и Антанта" (1918), "Нарис римської історії" (1919), "Історія джерел римського права" (1921) та ін.

ЛОТОЦЬКИЙ ОЛЕКСАНДР ГНАТОВИЧ (1870—1939)

Широковідомий за межами Батьківщини український письменник (літ. псевдоніми — О. Білоусенко, О. Любецький), публіцист, громадсько-політичний діяч, вчений-історик, економіст, дипломат.

Народився 9 березня 1870 р. в с. Брониця біля Кам'янець-Подільського в сім'ї православного священика. Освіту здобував у Кам'янець-Подільській та в Київській духовних семінаріях, а потім — у Київській духовній Академії, яку закінчив у 1896 р. зі званням кандидата богослов'я. Після невдалих пошуків роботи на ниві освіти влаштувався у Київську палату Державного контролю. 1900 р. у службових справах переїхав до Петербурга. Тут він одержав ширші можливості для літературно-публіцистичної діяльності, яку розпочав у Києві. Одночасно розгорнув активну громадську роботу. Чимало зробив для скасування зловісного указу 1876 р., сприяв виданню україномовних творів у столиці імперії, організації українських фракцій у I і II Державній Думі, наполегливо боровив українську справу перед петербурзькою бюрократією. З 1908 р. — член Товариства Українських Поступовців.

Був одним із засновників видавництва "Вік" у Києві (1895 р.), постійно друкувався у газетах і журналах України: "Громадська думка", "Рада", "Зоря", "Киевская старина", "Літературно-науковий вісник", "Українське слово" та ін. О.Г. Лотоцький також — активний співробітник "Записок НТШ ім. Шевченка" у Львові, які видавав М.С. Грушевський.

Коли після лютогового вибуху в 1917 р. в Петербурзі було створено Українську Національну Раду, її головою було обрано О.Г. Ло-

тоцького. Незабаром він був делегований на Український Національний Конгрес у Києві. У травні 1917 р. О.Г. Лотоцького призначено губернським комісаром Буковини і Покуття, а з вересня того ж року він стає Генеральним писарем Центральної Ради. З жовтня 1918 р. Олександр Гнатович був міністром ісповідань в уряді гетьмана П. Скоропадського, а потім — Директорії, УНР, приклавши багато зусиль до проголошення автокефалії Української православної церкви (1 січня 1919 р.). Після цього, з січня 1919 р. до березня 1920 р. О.Г. Лотоцький — посол Української Народної Республіки в Туреччині.

Емігрувавши у 1920 році до Відня, пізніше — до Праги і Варшави, викладав церковне право і історію православної церкви в Українському Вільному Університеті та інших вищих навчальних закладах, був засновником і директором Українського Наукового інституту у Варшаві і одночасно — міністром внутрішніх справ та заступником голови екзильного уряду УНР.

О.Г. Лотоцький виявив себе блискучим майстром пера, яке не висихало в нього з кінця 80-х років XIX ст. до останку життя. Йому належать сотні літературних, публіцистичних, мемуарних, наукових творів, загалом майже 2000 публікацій. Серед них — вірші, книги для дітей, читанки, літературні огляди, рецензії, публіцистичні статті, праці з питань економіки і міжнародної політики.

Основним предметом наукових занять Лотоцького була історія православної церкви. Найвідоміші праці цієї тематики — "Українські джерела церковного права" (Варшава, 1931), "Автокефалія" (т. 1—2, 1938), "Церковна справа в Україні" (1923).

Особливе місце в його творчій спадщині займає трьохтомна книга "Сторінки минулого" (Варшава, 1932—1934) — справжня перлина української мемуаристики, що охоплює найважливіші події в Україні з 70-х років XIX ст. до буремного 1917 р. З особливою виразністю він змалював галерею образів активних учасників української національно-визвольної драми на злам століть, особливо доленосних 1917—1920 рр.

Помітне місце у цій галереї О.Г. Лотоцький відводить найбільш яскравим представникам зовнішньополітичної служби України того часу. Тому ця книга є важливим джерелом вивчення проблем новітньої української дипломатії. Остання оцінка ще в більшій мірі відноситься до книги О.Г. Лотоцького "В Царгороді" (Варшава, 1939), присвяченій діяльності дипломатичної місії УНР у Туреччині (1919—1920).

Помер О.Г. Лотоцький у Варшаві 22 жовтня 1939 р.

**ЛУКАСЕВИЧ
ЄВГЕН КИРИЛОВИЧ
(1871—1929)**

Суспільно-політичний діяч України, лікар, публіцист, дипломат.

Народився 26 грудня 1871 р. в с. Біле Чортківського округу (східна Галичина) в сім'ї священника. Вчився у Львові, потім — у Віденському університеті, з якого був виключений за участь у студентських виступах. І все ж Лукасевичу вдалося одержати диплом лікаря — у Цюриху (Швейцарія). Повернувшись в Україну, працював практичним лікарем у Харкові, потім — у Києві (1905—1917 рр.), ставши одним з найпопулярніших в місті терапевтів і педіатрів. Одночасно брав участь у діяльності ряду громадських організацій, був членом заснованого 1907 р. М.С. Грушевським Українського Наукового Товариства (УНТ), працював у медичній секції УНТ, готував до видання наукові збірники секції.

У 1917 р. Є.К. Лукасевич — один з організаторів медично-санітарної служби УНР і Українського Червоного Хреста, заступник голови Всеукраїнської Спілки лікарів, редактор часопису "Українські медичні вісті" — першого в Наддніпрянській Україні періодичного медичного видання. Влітку 1918 р. уряд гетьмана П. Скоропадського призначив Є.К. Лукасевича керівником дипломатичного представництва Української Держави у Швейцарії. В кінці того ж року Директорія УНР підтвердила його повноваження як голови української дипломатичної місії в цій країні. Виданий тут його місією інформаційний довідник про Україну (із змістовними статтями П. Стебницького, М. Кордуби, О. Шульгина, М. Тишкевича та ін. українських вчених і політичних діячів) належав до найкращих видань такого типу. Влітку 1919 р. Є. Лукасевич переїхав до Чехо-Словаччини, а звідти (в кінці 1920 р.) — до Варшави, де жив лікарською практикою. Але не припиняв наукової та журналістської роботи. Зокрема, видавав газету "Українська трибуна" (з 1921 р.), праці з проблем медицини і медичної термінології. Серед них виділяється "Анатомічний словник" (1926 р.). Помер Є.К. Лукасевич у Варшаві 20 грудня 1929 р. Професор Б.М. Матюшенко, який очолював медично-санітарну службу УНР в 1917—1918 рр., писав у некролозі, що Є.К. Лукасевич був для української медицини "одним з найбільш заслужених каменярів"... Додамо: і для української новітньої дипломатії.

**ЛЮБИНСЬКИЙ
МИКОЛА МИХАЙЛОВИЧ
(1891—193?)**

Маловідомий громадсько-політичний діяч України, дипломат, вчений-філософ. Народився 5 жовтня 1891 р. у с. Стріхівцях Новоушицького повіту Подільської губернії. Навчався на історично-філологічному факультеті Київського університету. Член Української партії соціалістів-революціонерів, від якої у квітні 1917 року був обраний до складу Центральної Ради і її комітету — Малої Ради. У січні—лютому 1918 року М. Любинський виявив багато наполегливості, витримки і такту у гострій полеміці з головою делегації російського Раднаркому Л. Троцьким, який заперечував повноваження делегатів УНР і намагався довести монопольне право представляти інтереси України прибулих на переговори представників українського радянського уряду (Є. Медведєва, В. Шахтаря та ін.). Промову М. Любинського на переговорах керівники делегацій Німеччини і Австро-Угорщини оцінили як "надзвичайно красномовну". Зрештою, вони підтвердили міжнародне визнання самостійної Української Народної Республіки і підписали мирний договір з нею 9 лютого 1918 р. Від імені української делегації М. Любинський також підписав 16 лютого 1918 р. "Відозву до німецького народу", у якій йшлося про необхідність надання Німеччиною військової допомоги Україні в обороні її незалежності. Маловідомі сьогодні подробиці підготовки тексту цієї "Відозви..." і обставини її підписання М. Любинський виклав у своїх спогадах "Як прийшли німці" (Літературно-науковий вісник, 1918, с. 202—216). Повернувшись до Києва, М. Любинський з 14 березня 1918 р. очолював міністерство закордонних справ Центральної Ради (в уряді В.О. Голубовича). 28 квітня 1918 року разом з Голубовичем та іншими членами уряду був заарештований німцями і ув'язнений.

У часи правління Директорії М.М. Любинський очолював дипломатичне представництво УНР у Грузії. Після встановлення радянської влади М. Любинський працював науковим співробітником в Інституті наукової української мови при ВУАН, співредактором "Вісника Інституту наукової української мови" (1930 р.)

У 1931 р. його було заарештовано у справі т.зв. Українського національного центру. Подальша доля М.М. Любинського поки що невідома.

